№ 72 Մայիսի 3 (15) 1880 Մայիսի 3 (15) № 72

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի կէս տարվանը 6 բուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանչիւր քառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Էջմիածինը գեռ անտարբեր է մնում,—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ Նոր-Նախիջևանից։ Նամակ Ալէքսանդրապոլից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Անգլիա։ Գլադստոնի մինիստրութիւնը։ Նամակ Պարսկաստանից։ Արտաքին լուրեր։—Հայտարարութիւններ։

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԳԵՌ ԱՆՏԱՐԲԵՐ Է ՄՆՈՒՄ

Կրօնական երկպառակութիւնը, ինչպէս երևում է «Մշակի» № 56 Ալէքսանդրապոլից գրած մի աւետարանական հայի նամակից, գեռ ևս շարունակվում է մեր ազգի մէջ։

«Մշակը» առաջինն է եղել, որ իր առաջնորդող յօդուածներով ձայն բարձրացրեց մոլեռանդութեան դէմ, ցոյց տալով նրա վնասակար հետևանքները ազգի բարոյական միութեան գործի համար։

Բայց, ցաւելով պէտք է ասենք, մամուլը մեզանում դեռ ևս չէ հասնում իր անմիջական նպատակին, նրա խօսքը դեռ մատչելի չէ մոլեռանդ ամբոխի մեծամասնութեանը։ Մեր ազգի զարգացած մասը, ի հարկէ, համախոհ է այսպիսի երկպառակութիւնների, բայց ամբոխը մնում է դեռ ևս մինչև այսօր պինդ կապված իր դարևոր նախապաշարմունքների հետ։

Եղբ հայ-աւետարանականը և հայ-կաթոլիկը մեզ հայ-լուսաւորչականներիս ձեռք են մեկնում, հաշտվում են մեզ հետ, խօսքով և գործով ցոյց տալով մեզ իրանց սէրը, միանալով մեզ հետ,—հայ-լուսաւորչական ամբոխը շարունակում է նրանց վրա քարեր գցել անարգել և հայհոյել նրանց.... Ցաւալի է շատ, բայց պէտք է խոստովանվել, որ կրօնական երկպառակութեան աղբիւրը մեր հոգևորականներն են, որոնք անտարբեր են մնացել և մնում են մինչև այսօր դէպի մի այսպիսի ազգակործան իրողութիւնը։ Թէ հոգևորականութիւնը, առհասարակ պատմութեան մէջ, ոչ փոքր դեր է խաղում և խաղացել այս գործում,—սրա մասին արդէն շատ անգամ խօսել է հայ մամուլը։

Հայ-լուսաւորչական հոգևորականների մեծ մասը համախոհ են ամբոխին. նրանք թշնամական աչքով են նայում աւետարանական և կաթոլիկ հայի վրա, չեն ընդունում որ լուսաւորչականը, կաթոլիկը, աւետարանականը և մինչև սնդամ մահմեդականը կարող են մի և նոյն ազգի անդամներ լինել...

Մի՞թէ մոլեռանդութիւն չէ այս մեր սուրբ հայրերի կողմից, հարցնում ենք մենք, մի՞թէ մի և նոյն Աստուածը չէ՞, որին մենք ամենքս պաշտում ենք, միայն իւրաքանչիւրը մեզանից իր ձևով, իր ծէսերով և արարողութիւններով։ Կրօնի արտաքին ծէսերը, կամ հաւատը, որ ամեն մարդու համոզմունքից է կախված, ոչինչ կապ չունեն ազգութեան հետ, իսկ մեզ բոլորիս միմեանց հետ կապողը և մի ամբողջ ազգ դարձնողը՝ հայութիւնն է։

Եթէ մամուլը իր արդար մտքերով անզօր է կրօնական հնացած երկպառակութեան դէմ մարտնչելու, եթէ նրա յայտնած ազնիւ մտքերը դեռ ևս մատչելի չեն տգէտ և անգրագէտ ամբոխին,—թող այն, ինչ որ չէ կարող անել մամուլը, կատարէ եկեղեցին, որ համարվում է արդարութեան պաշտպան, սիրոյ և գթութեան քարոզիչ, եղբայրասիրութեան ներկայացուցիչ։

Նա կարող է և պէտք է վերջ տայ այդ դարևոր եղբայրասպան կրօնական վէճերին։

Էջմիածինը կենդանով պէտք է հրաւիրէ իր բոլոր քահանաներին, որ նրանք քարոզեն եկեղեցիներում սիրոյ և հաշտութեան զգացմունքը, հասկացնեն ամբոխին և համոզեն նրան ոչինչ խտրութիւն չը դնել թէ հայ աւետարանականի և թէ հայ կաթոլիկի մէջ, ընդունել նրանց մի և նոյն ազգին պատկանող անդամներ, հաշտվել նրանց հետ և ձեռք ձեռքի տալով օգնել միմեանց։ Եւ երբ ամբոխը կը տեսնի որ կղերը համախոհ չէ ժողովրդի մոլեռանդմասին, որ նա կրօնական մոլեռանդութեան դէմ է,—այն ժամանակ ինքն էլ կը հեռանայ իր մէջ խոր կերպով արմատացած նախապաշարմունքից և իրան համազգի կը համարի իր թէ աւետարանական, և թէ կաթոլիկ եղբօրը։

Աւետարանական համբերեցինք մեր մէջ եղբայրասպան մոլեռանդութիւնը և հրէշաւոր հարածանքները, վերջապէս սպասում ենք որ Էջմիածինը կատարի իր պարտաւորութիւնը։

Բժիշկ Մերիմանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Ապրիլի 25

Ինը տարիւ տարի է, որ բարձր Հայաստանից բարձաձ հայկական իշխանութիւնը։ Այդ օրից ընկած վանքերը որբացան մեր պատմական սուրբ հայրերից, եկեղեցիք զրկվեցան իրանց բարեպաշտ հարազատներից, քաղաքներ անհետացան խուժադուժների կատաղութիւններից և հայի բնակարանը մընաց թափուր. Նորա մէջ լրջարար գետեղվեց մուլկլոն մահմեդականը և հայի գառն տխրատանջքով սկսեց ինքն թրվապէս ապրել, իսկ աշխատանքին վարձատրել լոկ կատաղի բարբարոսութիւններով։ Բայց հայկական ազգը չը վնասվեց, ծածուկ աղօթելով, Աստուած աղերսելով նա միշտ կրկնեց. «Հաւատք քո կեցուցանեն զքեզ»։ Եւ լսեց Աստուած. փոքր-Ասիայի բազմազան ազգերը՝ տաճիկ, քիւրդ, սասրի, պերսով, չէրքէզ, քաղդեացի, զազա, լազ, եզիդ և արաբ հայերի հետ իրանց կատաղած խստութիւնների փոխանակ, նոյն հայերի բարեխոսութեամբ ստացան երկու տարի առաջ Եւրոպայի վեհաժողովից Հայաստանի ընդհանուր բնակութեան, հետաքրքիր և նորա մէջ ապրող բոլոր ազգերի փրկութեան պայմանը, մաւաղ և բարոյական վերածնութեան խոստումը, բարենորոգումներ։ Թէպէտ Հայաստանի ժողովուրդները դեռ մինչև այժմս սպասելու վրա են, բայց անկասկած է, որ Եւրոպայի խոստումը չէ կարելի խաբէութիւն համարել, վասն որոյ փոքր Ասիայի վերանորոգումը կը կատարվի նոյն ազգի ջնորհիւ, որի դերը փոքր-Ասիայում եղել է ինը դար լոկ նահատակի, մարտիրոսի և առաքելի դեր։ Բայց ինը դար նահատակվելով, հայերը բնաւ չը թուլացան հայկական մեծահոգութեան և քրիստոնէական ներողամտութեան մէջ, երբ այժմ պատեց սովը Հայաստան, հոգեվարքի մէջ սովից մեռնող հայը Ռուսաստանի իր եղբօրներից ստացած մի կաթոր հացը չը խնայեց կէս անել և բաժանել բոլոր միւս ազգութիւնների մէջ. կարծես մի վարձատրութիւն նոցանից իրան հասած դարևոր չարիքներին։ Ահա, այս է հայկական ազգի վերածնութեան ամենապիրտ ապացոյցը....

Այլ բարոյական յաղթութիւն, որով կարող ենք պարծենալ ևս մենք՝ ռուսահայս, եղբայրասիրութեան այն սրբազան զգացքն է, որ կայանում է այսօր մեր մէջ բարեմտա և վեհանձն գործիչների ջնորհիւ. ընդհանուր Ռուսաստանի կրօնաբաժան հայերի մէջ կապվում է այսօր այն եղբայրական կապը, որ կարվել էր մի քանի դար առաջ և գցել հայերին փոխադարձ խորթութեան, արհամարհքի և ատելութեան մէջ։ Այսօր «Մշակի» լրագրին երախտապարտ լինելով, այդ կարստարեր երևոյթը, փոխադարձ ատելութիւնը մեր միջից կորչելու ճանապարհին ենք տեսնում։ «Մշակի» խմբագրի մեծ. պ. Գրիգոր Արծրունու և նորա աշխատակցի՝ մեծ. պ. Գրիգոր Նիկողոսեանի ի խորոց սրտի բղխած հրաբորբոք հրաւէրները հզօրագոյն արձագանքի ուժով թնդացին կրօնաբաժան հայերի սրտերում Դրիմի թերակղզիից սկսած մինչև Ախալցխայի գիւղերը և, կարծես, դարերը քնից սթափված հայր առաջին անգամ սկսեց ասել. «Լաթօլիկ եմ, բայց հայ եմ, բողբոջան եմ, բայց հայ եմ»։ Այս միխիթարական խօսքերը կրօնաբաժան հայի բերանից դուրս թռաւ արձակ համարձակ, բոլոր սրտից, գնացողաբար միայն «Մշակի» անկեղծ եղբայրասիրական խօսքերի ջնորհիւ։ Զանց որոյ երբ լսեցինք նորա հրաւէրները Հայաստանի մեր եղբարց օգնելու մասին, մենք՝ Ախալցխայի հայ-կաթոլիկներս՝ մոռացանք մեր ալքի առաջ թափառող աղքատներին, մոռացանք առժամանակ և տասնեակ ընտանիքներ, որ կերակրվում են այստեղի փոքրաթիւ և աղքատ հայ-կաթոլիկների գանձանակով, այլ ժողովրդի միաբերան որոշմամբ եկեղեցիների գանձատուփը Նշանակեցինք Հայաստանի սովելոց համար։ Այդ գանձատուփից մենք, որ գրած էր Ախալցխայ հայ-կաթոլիկաց Արքդ Աստուածամօր վերափոխման եկեղեցում, լցվելով այսօր ժողովրդի զգած լումաներով բացվեց քահանաների և երեք հոգաբարձուների ներկայութեամբ և տասն և չորս բուբլու քանակութեամբ ահա ուղարկում եմ «Մշակի» խմբագրութեան, խնամարհաբար խնդրելով, որ նա յանձնառու լինի և մեր փոքրաթիւ ժողովրդի գանձանակը հասցնել ուր հարկն է։

Պարտք եմ համարում յարակցել, որ ժողովրդի և հոգաբարձուաց՝ Պօղոս Ավարանի և Մկրտիչ Ժամանի ջերմ ցանկութեան համեմատ գանձատուփերը կը մնան գետեղված մեր եկեղեցիներում սովելոց օգտին մինչև այն օր, երբ լաց ու արտասուքի տեղ Հայաստանից միայն կուչտ մարդու ուրախութեան ձայն կը լսենք։

Հաւատքով գանձանակը կուղարկվի պարբերաբար ձեր խմբագրութեանը։

Ի դիմաց Ախալցխայ հայ-կաթոլիկաց յանձնաժողովին անդամ Նորին Գերութիւն Տէր-Պօղոսեանց

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻՑ

—

2 ապրիլի

Իմանալով մեր հեռաւոր հայրենակիցների այժմեան դժբաղդ դրութիւնը Վանայ (Հայաստանի) մէջ և նորա չրջակայքումը սովի սարսափելի հրաւէրներից մեր ազգայնոց անենայ կոտորումը, արդէն առանց նորա էլ ձնչված վերջի պատերազմի զառն հետևանքներից, չը կարողացայ անտարբեր մնալ այս տառապանքին և ինձ անհրաժեշտ պարտք համարեցի հանգանակութիւն բանալ մեր քաղաքում և հաւաքել յօգուտ Վանի սովելոց դրամական նուիրատուութիւններ, յորում քանի մի պատուելի անձանց առատաձեռն նուիրատուութեամբ կարողացայ կարճ միջոցում ժողովել ութը հարիւր յիսուն բուբլի, որը և չատպատ եմ ուղարկել ձեր խմբագրատունը, խնդրելով անմիջապէս հասցնել ուր որ հարկն է։ Բարեհաճեցէք, մեծապատիւ պարոն, նոյնպէս տպագրել հետեւեալ նուիրատուների ազգանունները։

Յովհաննէս Գ. Խաչատեան 25 ր., օրիորդ Եզդինէ Յովհ. Խաչատեան 5 ր., Գէորգ Խաչատեան 25 ր., տիկին Աննա Խաչատեան 10 ր., Պօղոս Գ. Խաչատեան 25 ր., տիկին Նունէ Յակոբ Խաչատեան 10 ր., Կարապետ Զեռնով 5 ր., Մինաս Խալիպեան և նորա կինը 10 ր., Կարապետ Աշանլեան 3 ր., Մկրտիչ Սարգիսեան Մաստեսեան 300 ր., Կարապետ Սերեպրզով 2 ր., Иванъ Никалаевичъ Скараманга 3 ր., Մարկոս Աշճաչեան 3 ր., Յարութիւն Զաքմաքեան 3 ր., Պաղտասար Խաչկուզեան 3 ր., N. N 20 ր., Յարութիւն Աչուլեան 3 ր., Գրիգոր Սալթիքեան 25 ր., Ստեփան Մեսնիլեան 25 ր., Գէորգ Կողպենլեան 15 ր., Ղուկաս Ղաբաչեան 3 ր., Սերովբէ Յարութիւնեան 10 ր., Մինաս Պալապանեան 10 ր., Յովակիմ Խաչեղեանց 25 ր., Մանուկ Տրապիզոնցեան 15 ր., Յովհաննէս Ամա-